

Studieclub Onder Zoekers

De Hete Brij

Praktisch

- 4 bijeenkomsten van 14.30u - 17.00u in ZZIJN
- 12 oktober, 2 november, 16 november, 30 november

Doelen

We gaan samen op **verkenningstocht**. Na afloop:

- Hebben we een gezamenlijk beeld van wat 'om de hete brij draaien' betekent, hoe het er concreet uit kan zien en waarom we het doen.
- Hebben we onderzocht wat er misgaat in het contact tussen ambtenaren, politici en burgers, en welke nadelen (maar ook voordelen) om de hete brij draaien kan hebben.
- Hebben we onderzocht hoe het voor onszelf voelt als we om de hete brij draaien, wat de gevolgen daarvan zijn en of we het ook anders zouden kunnen en willen.
- Hebben we ons laten inspireren door hoe het ook kan (bijv. met humor, kunst en 'zachtere' manieren van communicatie).
- Hebben we onderzocht welke van deze vormen het beste bij ons passen - als individu en specifiek in de rol van ambtenaar.

Verslag 16 november: Voortborduren

- In de tweede bijeenkomst verdiepten we ons in de **manieren** waarop ambtenaren en politici om de hete brij draaien, en wat dat **betekent** voor henzelf en 'de burger'. We stonden stil bij vragen als:
 - Wat verwachten we van elkaar als het gaat om communicatie en gedrag - en: wat vinden we dat van elkaar *mogen* verwachten? (Ambtenaren van collega-ambtenaren; ambtenaren van politici en vice versa; burgers van ambtenaren en politici en vice versa)
 - Wat zien we misgaan in het contact tussen deze groepen? Hoe zien we ambtenaren en politici concreet om de hete brij draaien?
 - Waarom doen ze/we dat? (Is het bijv. een bewuste keuze? Gedrag dat erin is geslopen? Iets anders?)
 - Wat zijn de negatieve en positieve gevolgen? Wanneer is om de hete brij draaien problematisch, en wanneer is het juist helpend?
- Na een korte meditatie om te landen, bekeken we samen een aantal **fragmenten** uit verschillende programma's:
 - Uit Yes, Prime Minister (ca. 40 jaar geleden): [Bernard Talks to the Press](#). Met een citaat dat ondanks de leeftijd nog steeds relevant is - een advies van de 'Prime Minister' aan een ambtenaar, over hoe je om moet gaan met **vragen van de media**:
 - “This is how you deal with questions. If you have nothing to say, say nothing. Better still: have something to say, and say it, no matter what they ask. Pay no attention to the question, just make your own statement. And then if they ask the question again, what you say is: ‘That’s not the question.’ Or: ‘I think the **real** question is.’ And then you make another statement **of your own**.”
 - Uit de BBC Newsnight (1997): [Jeremy Paxman interviewt Michael Howard](#) (de toenmalige Minister van Binnenlandse zaken in het VK). Paxman stelt in totaal, in minder dan 2 minuten, 12 keer dezelfde vraag: “Did you threaten to overrule him?” Howard blijft de vraag **ontwijken**, precies zoals het citaat hierboven adviseert.
 - Uit Nieuwsuur (15 november 2023): [een interview met Caroline van der Plas](#) (vanaf ca. 18:18 tot 22:55). Van der Plas staat bekend als een politica die **geen blad voor de mond** neemt. Maar draait ze hier niet toch ergens omheen?

- “Mensen - en dat is misschien een verkeerde perceptie geweest - denken dat je in de provincie een stikstofwet van tafel kan halen. Maar dat kan helemaal niet.” Interviewer: “Dat denken ze natuurlijk omdat u dat wel heel vaak heeft gezegd.”
 - Even later vraagt de interviewer haar hoe ze naar een bepaalde stelling kijkt: eens, oneens of neutraal/weet niet. Daar geeft ze geen eenduidig antwoord op. Interviewer: “Waarom is het zo moeilijk voor u om gewoon rechtstreeks op deze stelling te antwoorden?” Van der Plas: “Het stikstofverhaal willen mensen heel graag plat slaan, maar dat heeft wel die duiding nodig. [...] Het ligt veel genuanceerder.”
- Uit RTL Nieuws (16 november 2023): [een interview met Dilan Yeşilgöz](#) (het tweede filmpje). Ook zij draait ergens omheen:
 - Interviewer: “Hoe ver staat de deur voor de PVV nou open wat u betreft?” Yeşilgöz: “Ik sluit geen kiezer uit. [...] Ik sluit ook geen enkele partij uit. [...] U kunt er altijd op rekenen dat als ik dingen hoor die ik slecht vind voor Nederland, dat ik daarop terug zal duwen. Ik heb gezien dat de heer Wilders nu een halve draai maakt op de Islam, ik weet ook nog steeds niet wat dat betekent voor zijn standpunten. Maar er zijn natuurlijk wel meer fundamentele verschillen.” Interviewer: “Wilt u nou met hem regeren of niet?” Yeşilgöz: “Ik heb tot nu toe bij niemand gezegd of ik ermee wil regeren of niet, omdat het ten eerste aan de kiezer is. Daarna gaan we kijken met welke standpunten je aan een coalitietafel komt te zitten.”
- Daarnaast lieten we ons inspireren door een aantal teksten: [‘Het virtuoze taalspel van de ambtenaar’](#) van Frank Meester, [‘De overheid moet vaker ‘nee’ zeggen tegen burgers, vindt de Raad van State’](#) van Petra Vissers en [‘Het laatste wat dit land nodig heeft zijn ambtenaren die klakkeloos hun politieke bazen gehoorzamen’](#) van Maurits de Jongh.
- Samen kwamen we tot een aantal **inzichten**:
 - Het gaat bij de hete brij niet alleen om **wat** er wordt gezegd, maar ook door **wie** het wordt gezegd - en op welke **manier**. Als iemand bijvoorbeeld blijft lachen tijdens het ontwijken van de vraag, zoals Michael Howard, glijdt het als het ware meer van die persoon af.
 - Sowieso kijken mensen niet alleen naar of de inhoud geloofwaardig is. Ze kijken ook naar hoe **geloofwaardig en innemend de spreker** is.

Er zijn kiezers die zich niet alleen (of zelfs amper) laten leiden door de inhoud van een politiek programma, maar ook (of vooral) door 'het poppetje' en of ze zich daarmee kunnen identificeren.

- Sommige politici komen heel goed weg met **oneliners**, die de illusie kunnen geven dat iemand duidelijk is. En daar hebben veel mensen nu behoefte aan: **duidelijkheid**. Grip (wat weer iets anders is dan zekerheid). Maar het nadeel van oneliners is dat je de nuance verliest.
 - De vraag is ook: hoe **oprecht** is de letterlijke stem van zo'n politicus, en hoe **weloverwogen** is de figuurlijke stem van de kiezer die zich met name door 'het poppetje' laat leiden?
- Er is ook een belangrijke rol weggelegd voor **degene die de vragen stelt**. Journalisten kunnen het makkelijker of moeilijker maken om ergens omheen te blijven draaien. Leggen ze iemand wel of niet het vuur aan de schenen? Hoe 'goed' zijn de vragen?
 - De **mediaconsument** speelt hier overigens ook een rol in. Mensen hebben een steeds kortere aandachtsspanne, dus het nieuws moet snel, kort en liefst ook 'catchy' worden gebracht. Dat helpt niet om er een genuanceerd verhaal van te maken - wat je bijv. ziet bij het voorleggen van de stelling aan Van der Plas.
- Wat interessant was bij Van der Plas, is dat ze de **suggestie** had gewekt dat het mogelijk was om de stikstofwet van tafel te krijgen als de BBB de grootste zou worden in de Provinciale Statenverkiezingen. Maar in plaats van dat ze dat toegaf, zei ze: "Het is de perceptie van deze mevrouw [uit mijn achterban] dat we dit hadden kunnen veranderen." Door een **te grote belofte** te doen, verloren mensen hun vertrouwen. Het had waarschijnlijk geholpen als ze had gezegd: "Deze mevrouw heeft gelijk, we hebben een inschattingsfout gemaakt." In plaats daarvan bleef ze eromheen draaien - iets wat ze eerder misschien juist te weinig deed, door iets wat heel complex is (het stikstofprobleem), **simplistisch** voor te stellen.
 - De Raad van State waarschuwde dat het **negatieve consequenties voor de burger** heeft als de overheid te veel belooft. Maar het heeft ook **gevolgen voor de ambtenaar**. Zo krijgen wetgevingsjuristen regelmatig verzoeken voor een nieuwe wet, maar niet altijd de tijd die nodig is om zorgvuldig uit te zoeken of het **nodig** is en (zo ja) in welke **vorm**.

- Bij Yeşilgöz viel op dat ze de deur open probeerde te houden voor alle opties. Daarmee leek ze ruimte te geven aan de kiezer om de **eigen verlangens** op het verhaal van de VVD te **projecteren**: om haar woorden zelf verder in te kleuren. Het kan dus ook een **bewuste strategie** zijn om eromheen te draaien; door onduidelijk te blijven kunnen we iets suggereren wat we niet per se bedoelen.
 - Benadrukken dat je geen kiezer uitsluit kan ook **verbindend** zijn, en aangeven dat we **common ground** moeten vinden (zeker in een polderland).
- Verder hebben we het gehad over **taal**. O.a. over het begrip **definitiemacht**: hoe leg je een bepaald verschijnsel uit? Met welke woorden? Taal is zelden neutraal, en het stuk van Frank Meester gaf al aan dat ambtenaren een soort '**slangenmensen**' moeten zijn die op meerdere borden tegelijk schaken:
 - "Ambtenaren zijn geen slechte schrijvers. Ze zijn juist taalvirtuozen van de bovenste plank, die hun teksten zo weten op te stellen dat ze binnen verschillende taalspelen verschillende betekenissen hebben en dus ook verschillende effecten."
- Een concreet voorbeeld daarvan zagen we in een tekst die een van ons deelde, met veel **bedekte taal** en **containerbegrippen** zoals 'slagvaardig' en 'wendbaar'. Met als doel: om niet op tenen te trappen. Je kunt iets namelijk heel direct verwoorden, maar daarmee kun je ook mensen kwetsen. Van de andere kant kun je anderen weer tegen de haren in strijken door niet recht voor z'n raap te zijn.
 - We vroegen ons af: werkt het niet beter om de mensen aan wie je je richt **mee te nemen** in je beslissing? Of beter nog: om samen met hen te onderzoeken wat het **probleem** is? In plaats van wat we hier zagen: dat er al een oplossing ligt waar nog een probleem bij moet worden gezocht.
- Tot slot bespraken we wat nou het **tegenovergestelde** van de hete brij is. De kille waarheid? De koude punt? En is dat dan beter? In sommige situaties misschien wel. Maar veel van ons zijn ook de **voordelen** gaan zien van ergens omheen draaien. Het kan er namelijk voor zorgen dat je met elkaar **in gesprek** blijft. Dat je geen deuren sluit, maar mensen zich uitgenodigd voelen om **hun visie** te delen. En dat is in de kern heel waardevol - juist omdat lang niet altijd duidelijk is wat 'waar' is.